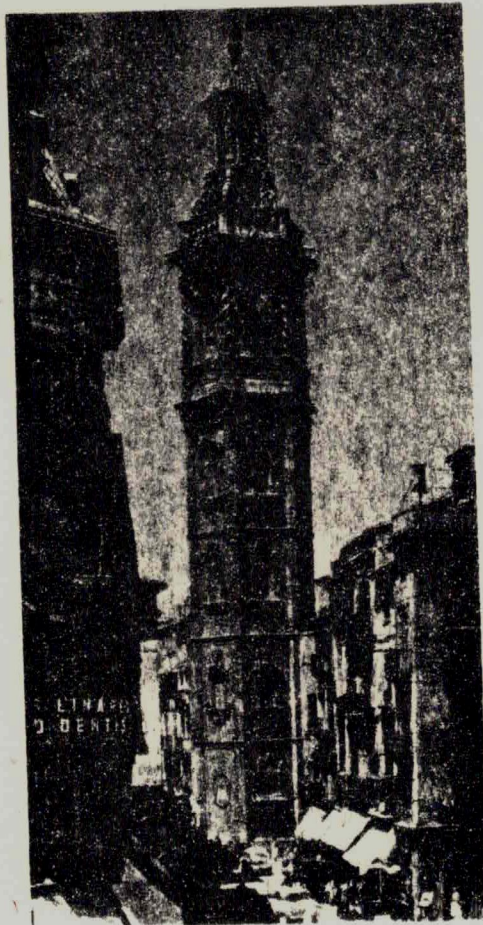

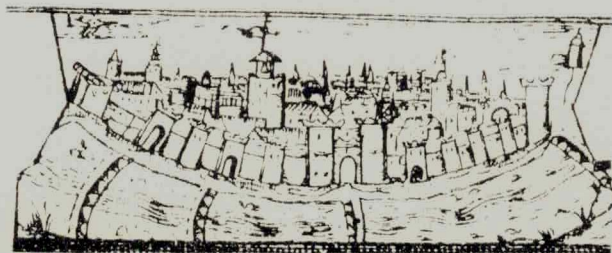
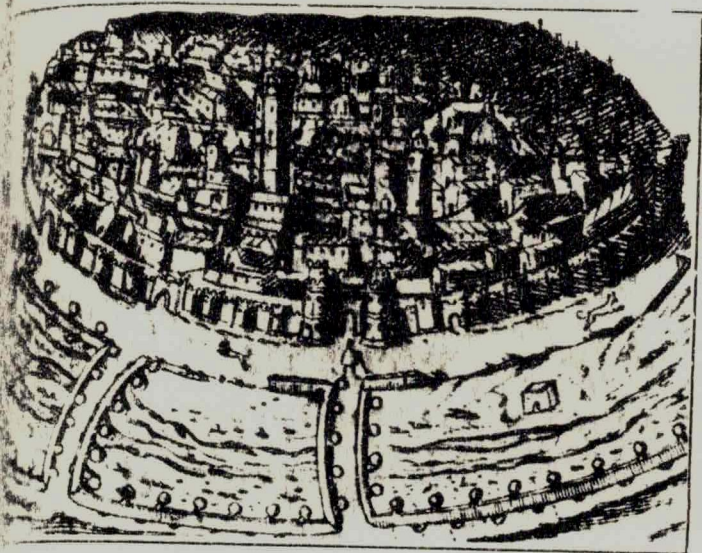
riu. Tampoc no fou gaire imitat a València l'harmònic i mesurat renaixentisme lià del Col·legi del Patriarca. I és que, com ha observat Cirici, l'arquitectura Renaixement fou només un esteticisme minoritari d'adinerats, i en general es li a la decoració superficial.

En canvi, els valencians es deixaren guanyar plenament per l'arquitectura roca de la Contrareforma, quan l'Església catòlica volgué afirmar la seua unitat amb el colossalisme i la riquesa de materials de les seues construccions. Els fets s'arravataven, commoguts i enlluernats, amb l'espectacle del suplici dels màrtirs, l'ascetisme dels místics i la glòria dels benaventurats, entre cortinatges figurats, fantasies arquitectòniques, amb sumptuosa decoració policroma i daurada, diàmetres efectes lumínics i abastables celatges oberts.

El prototipus de temple barroc que, per iniciativa del valencià Sant Frar de Borja, propagaren els jesuïtes, era el de nau única amb capelles laterals, dir, el tradicional de les esglésies valencianes, segons ha estudiat Felip G. Quasibé tots els temples del País foren transformats externament per tal d'adaptar-los al nou estil magnífic, i les seues línies ogivals foren recobertes amb fusió d'estucs i marbres multicolors. Tanmateix, segons féu veure Sanchi i Castellana, el barroc valencià, relativament moderat, poques vegades cau en els excessos *churriguerescos*, i en canvi, destaca per accentuar la nota gloriosa en un

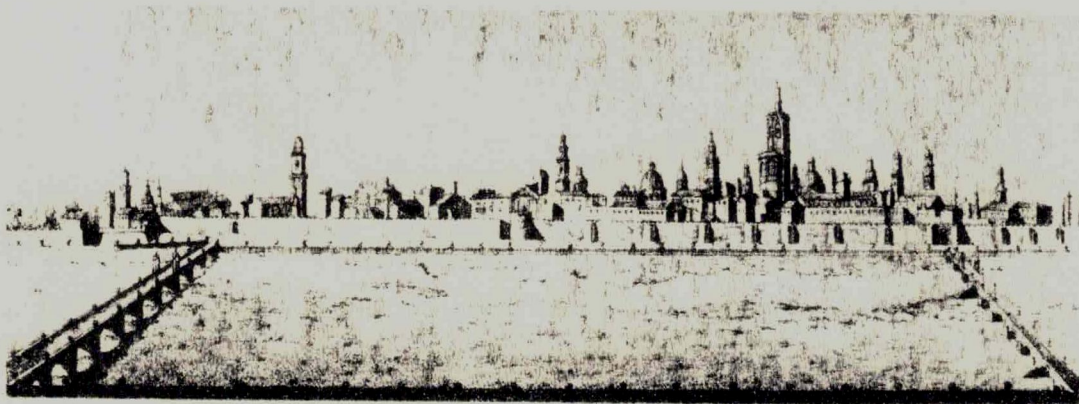
La torre afegida al temple gòtic de l'antiga parròquia de Santa Caterina màrtir, obra de Joan Baptista Vinyes, construïda entre 1688 i 1705, és el millor campanar barroc de la ciutat i el segon del País Valencià —el primer és el d'Alcàla de Xivert—, on n'hi ha tants. Llastima que l'esfera d'un innecessari rellotge trenque la unitat exterior de la bella planta de les campanes

Les representacions panoràmiques realistes més antigues de la ciutat de València. Al damunt, vista des del nord que figura en un gravat de Joseph Vicent del Olmo, 1653. Al costat a l'esquerra, una altra vista septentrional trèta d'un gravat de Manuel Quesádez, 1674, i al davall a la dreta, una vista de la ciutat des del sud que figura al peu del mapa del Regne de València de F. A. Casaus, 1693

06
07

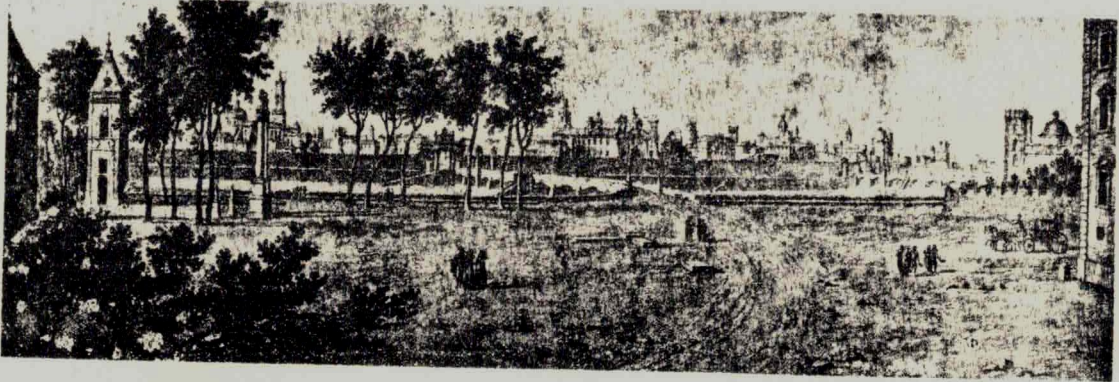

A la darrereria del segle XVIII la ciutat de València en auge, contenia més de cent mil habitants intramurs. Vista del pany septentrional de la muralla, que figura en el llibre de Cavanilles, Observaciones sobre el Reyno de Valencia (M., 1795), on es veu a l'esquerra la vella porta del Real darrere el seu pont, al centre l'antiga torre d'Ali Bufat amb el portal del Temple, i a la dreta la porta del Sol o de la Trinitat amb el seu pont davant

06
07

Estampa divuitesca de la Mare de Déu dels Desemparats domunt una vista condensada de la ciutat; observeu en el pany septentrional de la muralla les portes de la Mar (reconstruïda el 1764), la del Real amb el gran Rat Penat (construïda al 1599) y la dels Serrans

El pla del Real a la primeria del XIX, quan ja estava construïda la nova Porta del Real (1801) i encara no havia estat assolat el Palau reial (1810), la cantonada del qual es veu a la dreta, davant de Sant Pius V. Vegeu a l'esquerra l'Alameda divuitesca, amb les dues columnes a l'entrada i les torres dels guardes. Làmina del Voyage pittoresque et historique de l'Espagne de Laborde (P., 1806)

El susdit Joaquim Fos, quan era alcalde de barri, per tal de donar feina als coeters, ofici que havia dissolt un reial decret, creà el cos de vigilants nocturns, els quals, com que devien cantar l'hora i l'estat del temps, reberen el nom castellà de *serenos*; aquest cos fou imitat a totes les ciutats espanyoles i encara subsisteix.

També inicià llavors el municipi l'enllumenament públic l'any 1769, amb la instal·lació als carrers de la ciutat de nombrosos fanals triangulars, el sosteniment dels quals estava a càrrec dels mateixos veïns.

Així mateix, el municipi de durant l'època il·lustrada, acabà l'obra de les Sitges de Burjassot per a la guarda del blat (1788), féu importants millores a l'Alameda que fou proveïda de "*andadores, canapés y ahujas*" de pedra —les esveltes torres

L'alcalde corregidor Fos instituí a València el cos de guardians nocturns, a imitació dels watchmen que havia observat a Londres. València fou la primera ciutat d'Espanya a tenir-ne. El nom castellà de serenos els ve perquè a més de cantar l'hora anunciava el temps que feia: Ave Maria Purísima. Las doce y media. Sereno

Una de les de la parella d'esveltes i suntuàries torres dels guardes de l'Alameda, construïdes el 1714. Observeu la profusió d'escuts nobiliaris, que respon a l'aristocràticisme del municipi borbònic, i l'alt remat en piràmide quadrangular de teules blaves, tipus decoratiu de teulada prou repetit en la ciutat en edicules i torres civils

Comenta amb fina ironia el Marqués de Lozoya, que per bé que s'afanyaren tant, no assoliren els acadèmics neoclassicistes destruir totalment la ciutat gòtica, i que aquest trist honor estava reservat a les generacions posteriors; gràcies a Déu, la nostra generació, amb encertades contrarestauracions, procedeix a la re-pristinació dels monuments gòtics, però destrueix els edificis barrocs i sobretot els modernistes.

De fet València en la segona meitat del segle XVIII, era encara una ciutat medieval amb carrers de traçat musulmà i amb les cases d'estructura encara gòtica, entre les quals s'intercalaven bastants palaus barrocs i nombroses esglésies també barroques, amb cúpules de teules blaves i una profusió d'airosos campanars, la majoria dels quals eren de construcció divuitesca. Comenta severament el valencià Antoni Ponz el 1774:

Casi todas las parroquias y conventos de Valencia tienen altísimas torres para las campanas, y la de Santa Catalina es de las más acreditadas. Semejantes edificios han sido más costosos que útiles. Ningún reino de España tiene tantos ni tan encumbrados como éste.

Qualsevol estampa set-centista del perfil de la ciutat de València, confirma l'apreciació de Ponz; el segle següent, quan Víctor Hugo recorda la ciutat que conegué quan ell era un infant i son pare un general napoleònic, diu:

Valence a les clochers de ses trois-cents églises.

La gran irregularitat i l'angostura dels carrers de València no podien plaure gens als viatgers set-centistes, amarats de cartesianisme. L'esmentat Peyron protestava asprament perquè diversos geògrafs havien dit que:

Totes les cases de València eren palaus, i atribuïen a la ciutat el qualificatiu de "la bella", títol que no pot hom atorgar-li si passeja pels seus carrers estrets i tortuosos, impracticables quan ha plogut, per tal com no estan empedrats, i on a penes criden l'atenció dues o tres cases construïdes amb gust i algunes esglésies.

També el susdit valencià Antoni Ponz en el seu *Viage a España*, pren pretext de l'estretor i entortellament dels carrers de València, per a donar un esbós de projecte de ciutat neoclàssica ideal, clara i ordenada racionalment i bella, amb jardins, fonts i estàtues (llibre IV, carta II).

L'any 1777 fou presentat a l'Ajuntament pel regidor Marqués de Mira-sol i el mestre d'obres Maties Perelló, un projecte, que no prosperà, d'eixamplar la ciutat pel ponent i pel migjorn, a la vora dreta del Túria. L'ampliació havia d'iniciar-se a la torre de la casa d'Armes de Santa Caterina, al cantó dels actuals carrers de Na Jordana i de Guillem de Castro, i per l'església de Sant Sebastià al camí de Quart, i per l'actual Gran Via de Ferran el Catòlic, arribava al camí de Russafa, i per l'actual Gran Via del Marqués del Túria anava al convent del Remei, vora la Ciutadella.

Molt menys fecund que en l'orde arquitectònic, fou el neoclassicisme valencià en el camp de la pintura, on també imperaren absolutament els canons que propagava la Reial Acadèmia de Sant Carles. Josep Vergara (1717-99), pertanyent a la

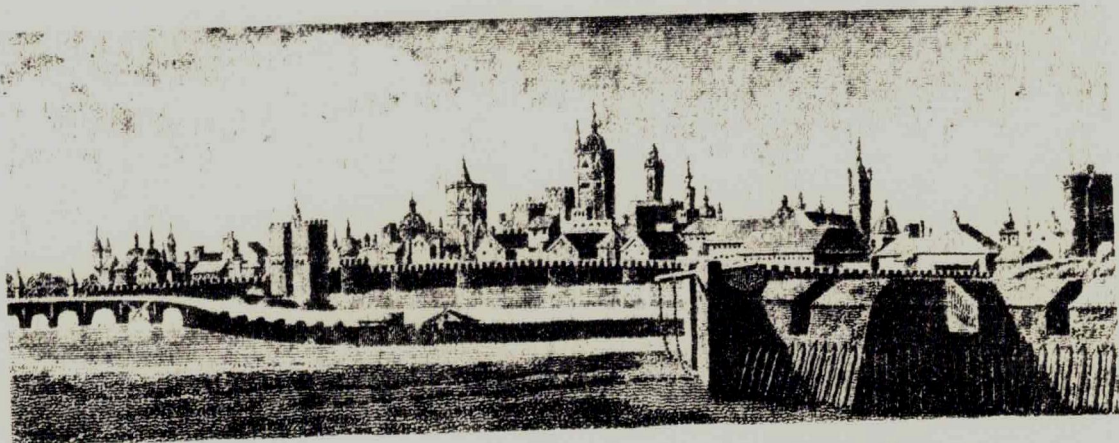
orde de la Junta Central, l'altar de plata de la catedral de València, obra de l'any 1498, fou desmuntat i enviat a Mallorca, on fou fos per fer-ne monedes. Josep Caro recolzà les aspiracions del seu germà el Marqués de la Romana, a fer càrrec de la Regència d'Espanya, mentre que la Junta Central preferia convocar Corts. El Marqués de la Romana, el mallorquí Pere Caro i Sureda, auri pel prestigi d'haver reeixit i retornar a Espanya embarcat en vaixells anglesos de Dinamarca una bona part del cos d'exèrcit expedicionari que Carles IV havia via tramés per pressió de Napoleó, fou nomenat representant del Regne de València en la Junta Central, i resultà ser-ne un dels components més reaccionaris.

Aqueixes Corts, segons el parer de la Junta Central, havien d'aplegar-se estaments, a la manera tradicional; però els lliberals exaltats maniobraren i xiren a convocar una assemblea constituent unicameral, a l'estil revolució francès. Entre els diputats valencians a les Corts de Cadis, destacaren el magís Xavier Borrull, neoforalista i conservador, i el clergue jansenista Joaquim V. nueva, lliberal a ultrança, que sobresortí en el debat per a l'abolició dels senyors; la seua actuació l'han estudiada Manuel Ardit i Diego Sevilla.

La ciutat reforçà considerablement seues fortificacions, sobretot les d'handada de ponent. Els batallons de luitaris valencians foren posats el patronat de Sant Josep, el C del Salvador, la Mare de Déu. Desemparats i Sant Vicent Ferrer. tampa de propaganda patriòtica 1810

06
07

06
07

Vista septentrional de la ciutat de València i les seues fortificacions que figura en les Mémoires del mariscal Suchet. En primer terme a l'esquerra, una casamata per a l'artilleria francesa emplaçada a la Saida. En segon terme a l'esquerra, el Portal Nou, i més cap a la dreta, les Torres dels Serrans

significat un suïcidi col·lectiu. La moderada Junta de Defensa que havia substituït la Junta-Congrés, se n'anà a Albaida i l'arquebisbe Company a Gandia.

Com que Blake rebutjà la intimidació de Suchet, l'artilleria francesa bombejà durament la ciutat el 7 de gener, i les bombes incendiaren, entre altres edificis, el Palau arquebisbal i la Universitat. València capitulà el 9 de gener del 1812 i el dia 14 féu Suchet la seua entrada oficial en la ciutat. L'article segon de les capitulacions assegurava que no hi hauria persecució ni venjances:

No se hará ninguna reclamación respecto al pasado contra los que hayan tomado parte activa en la guerra o la revolución. Será permitido a los que quieran salir de aquí a tres meses, el marchar con autorización del comandante militar, pudiendo trasladar además sus familiares y fortunas.

EL GOVERN DE SUCHET, PATERNALISTA I CONCILIADOR

Malgrat l'obstinada resistència que els havia calgut vèncer, els francesos foren rebuts sense gens d'hostilitat a la ciutat de València, que, cansada de patiments, violències i desgovern, semblava disposada de graç a encetar un període nou, amb afany de pau i de progrés. Amb vera complaença havien escoltat els valencians acomodats el discurs de Suchet en rebre la benvinguda de la Corporació municipal:

Ha acabat ja el temps de l'anarquia. El desorde ha estat foragitat dels vostres murs, i ja no sereu més el joguet d'un poble capritxós, d'un poble que s'havia crigit en sanguinari dèspota, quan el seu deure era limitar-se a obeir l'autoritat. Ara la llei és la que mana, i la meua actitud envers vosaltres serà la mateixa que vosaltres tingueu envers el Govern.

amb Sempere arribà a València la Junta absolutista de Burjassot, que es féu
de la ciutat. Fou anomenat un nou ajuntament amb el brigadier Ferran
tal com a corregidor, i foren constituïts els tribunals de Purificacions i de
estat pública, que emprengueren tot d'una la repressió a ultrança. Entre les
idents incitacions a la crueldat, el cronista Vicent Boix destaca la dels fran-
ns, els quals substituïren una de les campanes per un ninot de palla a imatge
penjat, que voltejaven sense parar, amb un cartell al seu davall que deia:

Els frares de Sant Francesc
obsèquien el Soberano,
pegant-li voltes al nano
per l'endret i pel revés.

32
68
71

Tot i amb això, la susdita Junta Superior Governativa hagué de dissoldre's el
e juliol, per tal com la Regència absolutista de Madrid envià a València
uè hi exercís l'autoritat, el brigadier Lluís Maria Andriani, el mateix que havia
nsat el castell de Morvedre contra Suchet l'any 1813. Del comandament militar
Regnes de València i Múrcia fou encarregat el general francès De Saint-Marc
el.

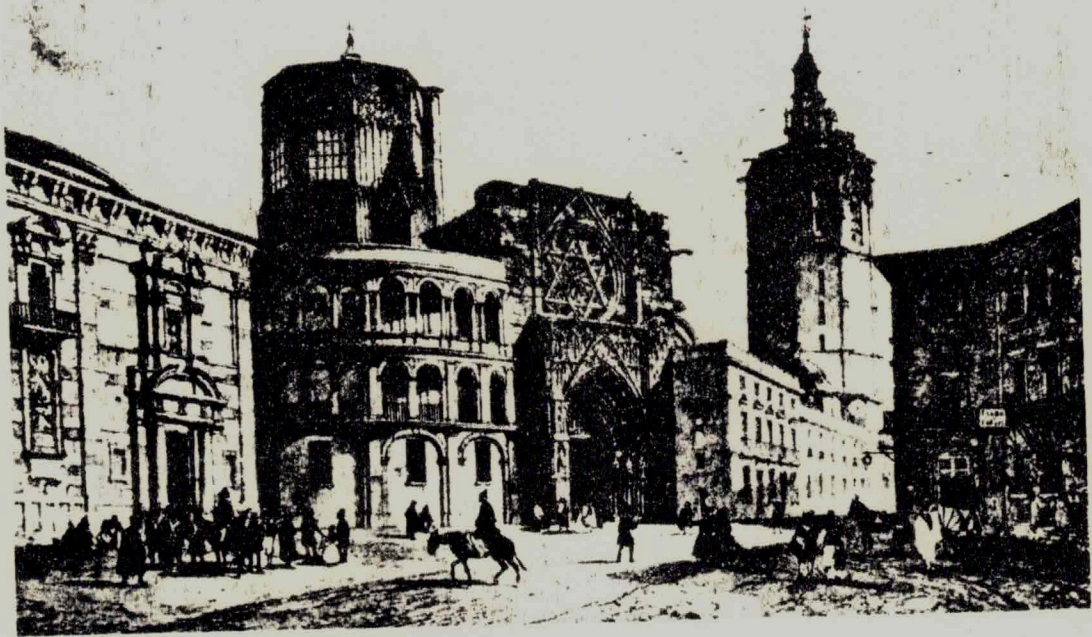
Els lliberals valencians de la Milícia Nacional que isqueren de la capital amb
rcit regular de López Ballesteros, es distingiren en la defensa d'Alacant i de

representació condensada de la ciutat de València
1826 als peus de la Mare de Déu dels Desem-
ats. En aquest sector septentrional de la mu-
la apareixen d'esquerra a dreta, la porta de la
r, la del Real i les Torres del Serrans. Dibuix
de Garcia Mas

06
07

a de la Seu, dita
 es de la Consti-
 no tenia encara
 al seu mig, puix
 o hi fou erigida
 1872, i havia de
 base del monu-
 al paborde Liñan,
 at lliberal en el
 ni, gràcies a la
 testamentària del
 a ciutat fou pro-
 d'aigua potable el
 1850

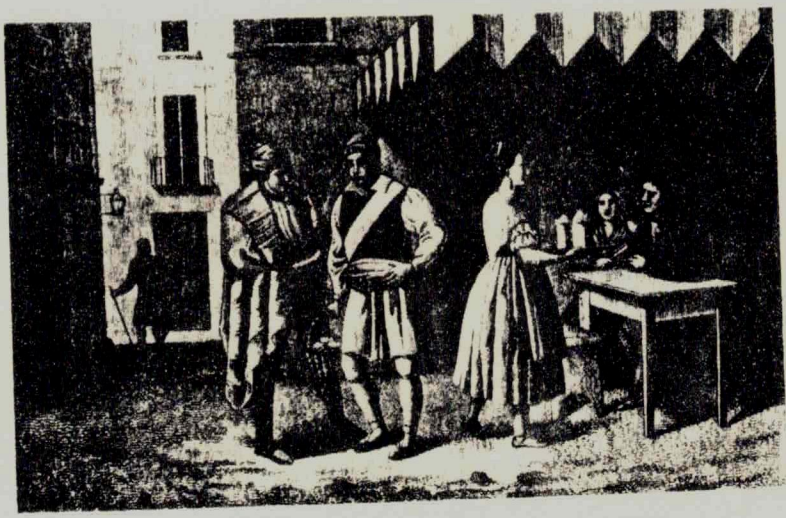
09

Davant la muralla septen-
 trional havien estat plan-
 tats arbres el 1837 però
 encara no s'havia construït
 el mur de la vora dreta del
 riu. Vet ací el pont de la
 Trinitat, el més antic de
 tots, el portal anomenat
 dels Catalans o del Salva-
 dor, i al darrere el campa-
 nar d'aqueixa antiga parrò-
 quia, l'únic que conserva
 el seu aspecte medieval

06
07

ateria en un carrer
 València, on la cam-
 ra i l'orxater ambu-
 duen els vestits
 dels dies feiners

443

per bé que pobre, neoclassicisme, al Clot, lloc on abans hi havia hagut l'escorxador en què eren sacrificats els animals per a vendre'n la carn al Mercat.

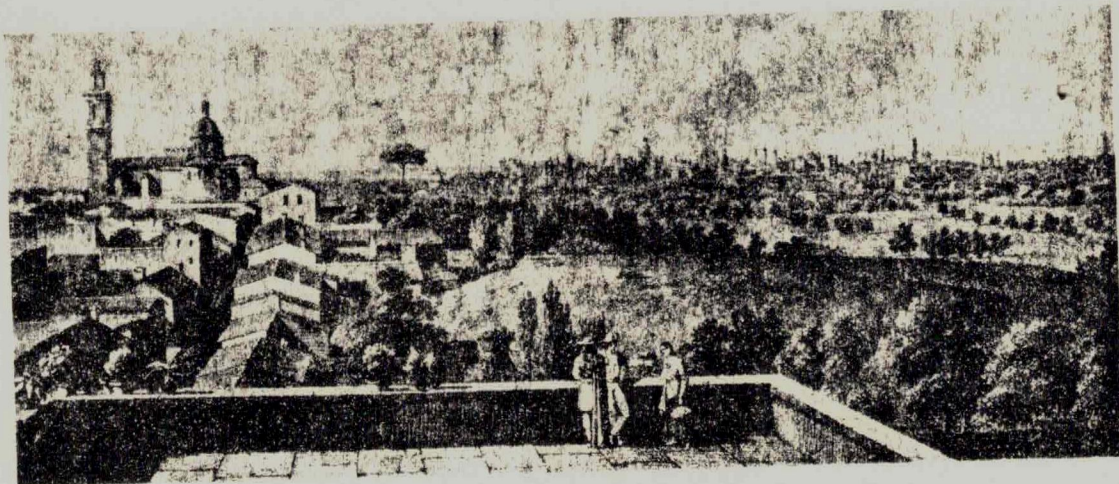
* * *

El ressò dels irregulars fusellaments de carlins a València en la primeria d'agost del 1835, no pogué menys d'irritar els ja vandàlics correigionaris seus del Maestrat, els quals accentuaren la ferocitat de la lluita. La guerra es feia despietadament per ambdós bàndols belligerants, amb inhumanes exaccions, incendis i fusellaments de presoners i rehenes. El cap de les tropes lliberals, en represàlia per unes morts arbitràries ordenades per Cabrera, manà fusellar la mare d'aquest a Tortosa el 16 de febrer del 1836. La reacció de Cabrera per aquella monstruositat, fou el fusellament de trenta mullers de lliberals que tenia en ostatges i l'increment de la crueldat de la contesa.

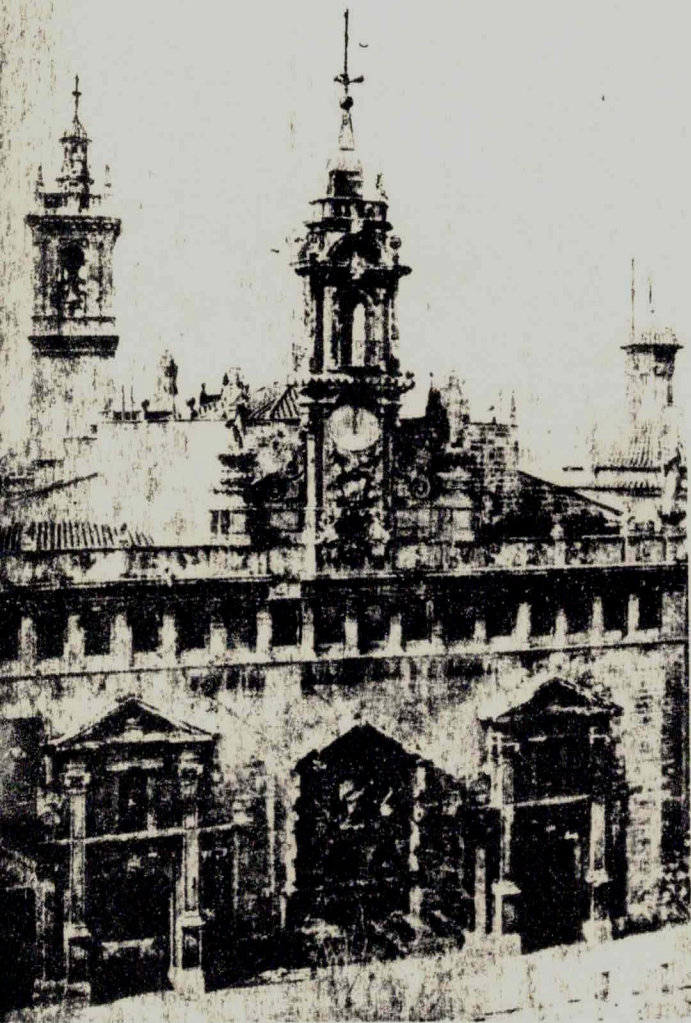
Arreu d'Espanya els lliberals exaltats seguien desconfiant de l'autoritat militar. El 6 de març del 1836 la Milícia Nacional de València ocupà la ciutat i obligà el capità general Carratalà a dimitir. La Diputació provincial demanà al Govern central moderat, que hi trametés un general "*que por su decisión y antecedentes, fuera capaz de reunir la confianza y los votos*" del poble valencià. En l'endemig, Cabrera, aprofitant el desgavell polític-militar de la capital, ocupava Llíria per sorpresa el 29 de març, on féu la seua habitual matança col·lectiva de lliberals. Reaccionà, però, ràpidament la ciutat de València i el dia 2 d'abril les tropes regulars del general Palarea i la Milícia Nacional valenciana, derrotaren a Xiva els carlins de Cabrera.

Es referen ben aviat els carlins i ja el juliol d'aquell mateix any 1836, la partida de Serrador s'acostà a la capital, passà el Xúquer i arribà a la Vall d'Albaida on, tanmateix, fou derrotada pel coronel Boil. Consternats per l'audàcia i la impunitat dels moviments de les tropes carlines, els lliberals de la ciutat de València s'avalotaren novament, reclamant una radicalització de la política; capitanejats pel susdit Boil, rebutjaven l'esquifit Estatut Reial atorgat per la Reina governadora, la qual, sota la pressió dels sergents amotinats a la Granja (Segòvia), hagué

Les Sitges de Burjassot des d'on Carles V i Cabrera contemplaren la ciutat de València el 12 d'agost del 1837

06
07

09!

Sant Joan del Mercat, església gòtica construïda el 1368 i totalment renovada el segle XVII en estil barroc italià. La monumental façana de darrere el presbiteri, amb dues portes i un gran alt-relleu, té una bella edícula de Bernat Ponç (1700) amb un penell que és una àguila de bronze, "el pardalot de Sant Joan". La façana davantera, poc important, té cegat un immens òcul gòtic, la poplar "O de Sant Joan". L'interior del temple, molt recarregat d'ornamentació però ben unitari, té una immensa volta pintada al fresc, obra mestra de l'andalús Palomino; la fotografia és anterior a l'incendi del temple el 1936, la difícil restauració del qual encara no ha acabat completament

